
MONOGRAFIE PRAWNICZE

DOWÓD
Z OPINII BIEGŁEGO
W POSTĘPOWANIU
CYWILNYM
BIEGŁY LEKARZ

ALEKSANDRA KLICH

Wydawnictwo C.H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

ALEKSANDRA KLICH • DOWÓD Z OPINII BIEGŁEGO
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM. BIEGŁY LEKARZ

Moim Rodzicom

**DOWÓD
Z OPINII BIEGŁEGO
W POSTĘPOWANIU
CYWILNYM
BIEGŁY LEKARZ**

ALEKSANDRA KLICH

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2016

*Recenzja: prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ
prof. dr hab. Vytautas Nekrošius*

Wydawca: Wioleta Beczek

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2016**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

*Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce*

ISBN 978-83-255-8555-6

ISBN e-book 978-83-255-8556-3

Spis treści

Słowo wstępne	IX
Wstęp	XI
Podziękowania	XVII
Wykaz skrótów	XIX
Literatura	XXIII
Rozdział I. Dowód i środki dowodowe – zagadnienia podstawowe	1
§ 1. Dowód w praktyce prawa cywilnego procesowego	1
§ 2. Dowód a środek dowodowy i źródło dowodowe w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego	9
§ 3. Klasyfikacja środków dowodowych	13
§ 4. Problem hierarchiczności środków dowodowych	16
Rozdział II. Typy środków dowodowych w sprawach cywilnych	21
§ 1. Osobowe środki dowodowe	21
I. Uwagi wstępne	21
II. Dowód z zeznań świadków	22
1. Status procesowy świadka	22
2. Ograniczenia dowodu z zeznań świadka	29
3. Forma i utrwalanie składanych zeznań	34
III. Dowód z przesłuchania stron	38
1. Uwagi wstępne	38
2. Zakres przedmiotowy i istota dowodu z przesłuchania stron	40
§ 2. Rzeczowe i mieszane środki dowodowe	43
I. Oględziny	43
II. Dokument	45
1. Uwagi wstępne	45
2. Rodzaje dokumentów i ich moc dowodowa	50
3. Dokument po 8.9.2016 r.	52
§ 3. Inne środki dowodowe	55
I. Uwagi wstępne	55
II. Nazwane inne środki dowodowe	56
1. Dowód z grupowego badania krwi	56
2. Audiowizualne środki dowodowe	58

III. Ograniczenia dowodowe	62
1. Akta sądowe	62
2. Dowody sprzeczne z prawem	63
Rozdział III. Status prawny biegłego w sprawach cywilnych	71
§ 1. Istota dowodu z opinii biegłego na tle innych środków dowodowych	71
§ 2. Prywatna opinia biegłego	77
I. Uwagi <i>de lege lata</i>	77
II. Uwagi <i>de lege ferenda</i>	89
§ 3. Status prawny i procesowy biegłego	94
I. Status prawny biegłego	94
II. Status procesowy biegłego	103
III. Listy biegłych sądowych	113
§ 4. Status biegłego lekarza w sprawach cywilnych	118
I. Prawo do wykonywania zawodu lekarza	118
II. Utrata prawa wykonywania zawodu lekarza	125
§ 5. Kwalifikacje biegłego sądowego	128
I. Uwagi <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	128
II. Kwalifikacje biegłego lekarza	134
1. Specjalizacja zawodowa	134
2. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych	138
III. Pojęcie wiadomości specjalnych	142
IV. Wiadomości specjalne z zakresu medycyny i nauk pokrewnych	151
§ 6. Opinia biegłego a wybrane aspekty zasad postępowania cywilnego .	155
Rozdział IV. Obowiązki i uprawnienia biegłego sądowego	163
§ 1. Podstawowe obowiązki i uprawnienia biegłego sądowego w sprawach cywilnych	163
I. Uwagi wstępne	163
II. Rękojmia należytego wykonywania obowiązków biegłego	166
III. Obowiązki i uprawnienia biegłego sądowego	168
1. Uwagi wstępne	168
2. Etap I – uzyskanie statusu biegłego sądowego	169
3. Etap II – przygotowanie opinii	177
4. Etap III – sporządzanie opinii	182
5. Etap IV – przedstawianie opinii	187
IV. Wyłączenie biegłego sądowego – uprawnienie czy obowiązek?	195
§ 2. Obowiązki lekarza wynikające z procesu opiniowania	200
I. Obowiązek poszanowania praw pacjenta	200
II. Obowiązek starannego i sumiennego działania	204

III. Obowiązek zachowania tajemnicy lekarskiej	207
§ 3. Odpowiedzialność biegłego sądowego	210
I. Podstawowe przesłanki odpowiedzialności biegłego sądowego	210
II. Zakres odpowiedzialności biegłego sądowego	213
Rozdział V. Struktura opinii biegłego	219
§ 1. Zakres opinii biegłego	219
I. Uwagi wstępne	219
II. Ustalenie zakresu opinii biegłego	221
III. Zakres opinii biegłego lekarza	226
1. Proces cywilny	226
2. Postępowania w sprawach małżeńskich	230
3. Postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	235
4. Postępowanie nieprocesowe w wybranych rodzajach spraw	241
§ 2. Dopuszczalne formy opinii biegłego	251
I. Uwagi wstępne	251
II. Opinia pisemna	254
III. Opinia ustna	257
IV. E-opinia	264
§ 3. Budowa i treść opinii biegłego	267
I. Uwagi wstępne	267
II. Elementy opinii biegłego	272
1. Uwagi wstępne	272
2. Część podmiotowa	274
3. Część przedmiotowa	276
4. Teza (wnioski)	279
5. Uzasadnienie	283
III. Język opinii biegłego	289
§ 4. Kontrola opinii biegłego	293
Wnioski	297
Indeks rzeczowy	309

Słowo wstępne

Monografia **Dowód z opinii biegłego w sprawach cywilnych. Biegły lekarz** jest przygotowaną do druku wersją pracy doktorskiej p. dr *Aleksandry Klich*, napisanej pod naukowym kierownictwem prof. nadzw. dr hab. *Kingi Flagi-Gieruszyńskiej* w Katedrze Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Na podkreślenie zasługuje bardzo wysoki poziom obrony doktoratu przez Autorkę, co zapisało się w chlubnych kartach Wydziału Prawa i Administracji USz.

Znaczenia wymaga, że jest to już kolejna praca naukowa dr *A. Klich*, co uwidacznia się w wysokim poziomie merytorycznym monografii, stawiając Autorkę w rzędzie liczących się pracowników nauki w dziedzinie postępowania cywilnego.

Autorka, dokonując analizy dogmatyczno-historycznej, trafnie zalicza dowód z opinii biegłego do jednego z najistotniejszych dowodów przeprowadzanych w toku postępowania cywilnego. Na tle ewolucji wykorzystywania w postępowaniu cywilnym środków dowodowych Autorka dokonała oceny i ustalenia pozycji, jaką zajmuje wśród środków dowodowych dowód z opinii biegłego. Takie ujęcie tematu obowiązało Autorkę do omówienia katalogu środków dowodowych dopuszczalnych w postępowaniu cywilnym w związku z regulacją Kodeksu postępowania cywilnego, zawartą w art. 227–315 KPC. Dzięki temu monografia dr *A. Klich* uzyskała walor kompletności i wszechstronności w ujęciu oceny i znaczenia dostępnych w postępowaniu cywilnym środków dowodowych, a na tym tle – miejsca dowodu z opinii biegłego.

Analiza roli i opinii biegłego, w tym biegłego lekarza w postępowaniu cywilnym, na tle tak szerokiego spektrum podnosi wartość monografii i stawia ją w rzędzie pionierskich prac z dziedziny dowodów i postępowania dowodowego w tym postępowaniu. Dzisiejsze postępowania cywilne: procesowe, nieprocesowe i egzekucyjne, ze względu na stały postęp nauki i techniki coraz częściej wymagają sięgania do wiadomości specjalnych, posiadanych przez biegłych. Autorka słusznie tę praktykę akcentuje w pracy. Gruntowna analiza dowodu z opinii biegłego lekarza dokonana przez dr *A. Klich* na tle dowodów w ogóle, a dowodu z opinii biegłego w szczególności, stanowi niezaprzeczalny wkład Autorki w rozwój nauki w dziedzinie postępowania dowodowego w sprawach cywilnych.

Na szczególną uwagę zasługuje rzadka umiejętność Autorki łączenia rozważań naukowych z ich przełożeniem przydatności dla praktyki prawniczej. Mój Mistrz prof. dr *Edmund Wengerek* zawsze podkreślał, że nauka powinna służyć praktyce. Z tego zadania dr *Aleksandra Klich* wywiązała się znakomicie. Dlatego niniejsza monografia będzie nieprzecenioną pomocą dla sędziów, adwokatów, radców prawnych oraz aplikantów tych zawodów, stanowiąc jednocześnie znaczny wkład w rozwój nauki. Wskazane z na-

Słowo wstępne

tury ogólnikowo walory monografii sprawiają, że jest ona godna polecenia dla każdego prawnika praktyka oraz przedstawicieli nauki prawa.

prof. nadzw. dr hab. *Andrzej Zieliński*

Wstęp

Dowód z opinii biegłego jest jednym z najistotniejszych dowodów przeprowadzanych na gruncie prawa cywilnego procesowego, wobec postępującej specjalizacji niemalże każdej sfery życia jego wykorzystanie w toku postępowania cywilnego staje się bowiem coraz popularniejsze. Z uwagi na to, iż organ procesowy korzysta z niego w sytuacjach wymagających posiadania specjalistycznej wiedzy, dla dokonania oceny faktów spornych mających znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy możliwe jest stwierdzenie, iż w wielu przypadkach dowód z opinii biegłego kształtuje się jako filar efektywnego postępowania sądowego. Podkreślić trzeba, iż dowód ten jest jednym z elementów zebranego w sprawie materiału dowodowego, który podlega ocenie na takich samych zasadach jak pozostałe dowody przeprowadzone w sprawie.

Nie sposób mówić o współczesnej konstrukcji tego rodzaju dowodu bez odniesienia do wybranych aspektów jego rozwoju. W historycznym rozwoju prawa procesowego dowód z opinii biegłego jako samodzielne źródło dowodowe jest dowodem najmłodszym¹. Zdaniem R. Szozdy i M. Procka, instytucja biegłego sądowego sięga czasów antycznych, w II wieku p.n.e. w Egipcie powoływano bowiem jednego lekarza lub dwóch lekarzy do oględzin pokrzywdzonych. Instytucja „biegłego” zdaniem tych Autorów znana była także w starożytnym Rzymie od czasów cesarza *Justyniana*². W literaturze przedmiotu niejednokrotnie wskazuje się, iż instytucja biegłego sądowego (*periti*, *artis periti*) znana była już czasom starożytnym, choć brak w tym względzie jednolitego opracowania, szczegółowo analizującego tę kwestię. Jak podnosi S. Płodzień, w prawie rzymskim nie było technicznego terminu *peritus*, a *peritia* oznaczała szeroko pojętą znajomość prawa, mianem zaś tzw. *iuris periti* określano wykształconych prawników. Zdaniem tego Autora, nadawanie takiej nazwy prawnikom tłumaczone jest tym, iż w sferze stosunków prawnych spotykano się najczęściej z tego rodzaju biegłymi. Choć – w jego opinii – posługiwano się nieraz i osobami o innych fachowych kwalifikacjach, to nie byli oni nazywani *periti*³. Z kolei zdaniem T. Kaczmarka i J.T. Marcinkowskiego, już w XVI w. sądy wzywały lekarzy do udziału w procesach w charakterze biegłych. Autorzy ci zwracają uwagę na to, iż pierwszy akt prawny odnoszący się do medycyny sądowej ukazał się w Kodeksie Karnym Rzeszy Niemieckiej 27.7.1532 r. za panowania cesarza *Karola V*, gdy ogłoszono ustawę *Constitutio Criminalis Carolina*, przewidu-

¹ M. Dębski, Dowód z opinii biegłych w polskim procesie karnym, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Prawo 1963, Nr 8, s. 106.

² R. Szozda, M. Procek, Lekarz jako biegły sądowy, Nowiny Lekarskie 2007, Nr 3, s. 261.

³ S. Płodzień, Dowód z opinii biegłych w procesie kanonicznym, Lublin 1958, s. 21.

jącą korzystanie z ekspertyzy sądowo-medycznej na potrzeby postępowań sądowych. Obligatoryjnie przesłuchiwano lekarza np. w razie podejrzenia morderstwa, otrucia, powieszenia, zranienia⁴. Pogląd ten, dotyczący ustalenia ram czasowych wykorzystania dowodu z opinii biegłego należy jednak poddać krytyce choćby z tego względu, iż już w XIV w. popularyzowane było prawo wykonywania sekcji zwłok, które również w tamtym okresie związane było z koniecznością posiadania specjalistycznej wiedzy medycznej. Praktyka ta znana była wydziałom medycznym uniwersytetom we Francji, Włoszech i Niemczech⁵. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym nastąpił także rozwój medycyny sądowej, traktowanej jako dziedzina nauki ucząca stosowania każdej gałęzi wiedzy medycznej dla celów związanych ze stosowaniem prawa.

Wiekі rozwoju tego obszaru wiedzy pokazały, że istnienie i rozwój specjalności medycyny sądowej, zależy głównie od dwóch czynników, tj. wystarczająco wysokiego rozwoju prawa i wystarczająco wysokiego rozwoju medycyny⁶. Instytucja biegłego sądowego na szerszą skalę wykorzystywana była na przełomie XVIII i XIX w. w związku z oddziaływaniem nowych prądów filozoficznych na nauki procesowe⁷. Z początkiem XIX w. medycyna sądowa stała się specjalnością o wysokim znaczeniu, której nauczanie wdrażane było w coraz liczniejszych krajach europejskich.

Z biegiem czasu uświadomiono sobie, że istotne jest to, by biegłymi w sprawach medycznych były nie tylko osoby godne zaufania, lecz także wszechstronnie przygotowani i przeszkoleni urzędowi lekarze sądowi, specjaliści z zakresu medycyny sądowej⁸. Niemniej jednak zarówno w ujęciu historycznym, jak i współcześnie współpraca organu procesowego z biegłym sądowym opierała się na konieczności posiadania specjalistycznej wiedzy z zakresu konkretnej dziedziny nauki, sztuki, rzemiosła itp. Z tego też względu, biorąc pod uwagę istotne znaczenie wykorzystania dowodu z opinii biegłego, który stosowany jest coraz częściej na gruncie toczących się postępowań sądowych, przedmiotem niniejszego opracowania jest status i rola procesowa biegłego sądowego, ze szczególnym uwzględnieniem biegłego lekarza. Rola, jaką odgrywa biegły sądowy w postępowaniach w sprawach cywilnych, jest nieoceniona. Zasadne wydaje się zatem poparcie rozważań o charakterze ogólnym kwestiami szczegółowymi, pozwalającymi na dokładne zobrazowanie problemów i kwestii istotnych z punktu widzenia zarówno statusu biegłego sądowego, jak i całego procesu opiniowania sądowego.

Wzrastająca świadomość prawna pacjentów przyczynia się do wzrostu liczby spraw wszczynanych z ich udziałem. Ze względu na specyfikę tzw. procesów lekarskich trudności dowodowe powstają na płaszczyźnie udowadniania każdej przesłanki, która jest

⁴ T. Kaczmarek, J.T. Marcinkowski, Lekarze biegli sądowi – w obliczu narastającej wobec nich arogancji i agresji, *Orzecznictwo Lekarskie* 2011, Nr 8, s. 105.

⁵ E.H. Ackerknecht, *Early History of Legal Medicine*, Ciba Symposium 1950/51, Vol. 11, No. 7, s. 1286 i n.

⁶ B. Madea, w: B. Madea (red.), *Handbook of Forensic Medicine*, Oxford 2014, s. 4.

⁷ J. Maziarz, *Biegły sądowy z zakresu historii prawa*, Kraków 2014, s. 47.

⁸ Por. B. Seyda, *Dzieje medycyny w zarysie*, Warszawa 1977, s. 345–346.

niezbędna dla rozstrzygnięcia procesu dla pacjenta. Nie jest bowiem problematyczne wykazanie samej szkody, która jest na ogół dostrzegalna, także przez osobę nieposiadającą wiedzy z zakresu nauk medycznych. Jednak powstały uszczerbek na zdrowiu lub inne negatywne konsekwencje związane z zakończonym względnie trwającym procesem diagnostyczno-terapeutycznym wymagają zasięgnięcia wiedzy specjalisty⁹. Z tego też względu głównym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie roli, w jakiej występuje biegły sądowy (w szczególności biegły lekarz) w postępowaniu cywilnym. Zabieg taki, wyrażający się w przedstawieniu roli biegłego sądowego na przykładzie biegłego lekarza, służy wyraźnemu zobrazowaniu i uwypukleniu problematyki opiniowania sądowego, ze szczególnym uwzględnieniem opiniowania sądowo-lekarskiego. Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów, z których pierwszy poświęcony jest zagadnieniom ogólnym związanym z dowodem i typami środków dowodowych w praktyce prawa cywilnego procesowego. Celem pierwszego z nich jest przeprowadzenie analizy związanej z dokonaniem rozróżnienia znaczenia wyrażen „dowód”, „środek dowodowy” i „źródło dowodowe”, które niejednokrotnie używane są przez ustawodawcę w sposób zamienny. Nadto konieczne było dokonanie analizy związanej z podjęciem próby ustalenia znaczenia pojęcia dowodu z punktu widzenia praktyki prawa cywilnego procesowego. Celem tej części opracowania jest dokonanie analizy ewolucji wykorzystywanych w toku postępowania środków dowodowych, co umożliwiło ustalenie miejsca, jakie zajmuje dowód z opinii biegłego zarówno na gruncie przepisów ustawy procesowej, jak i w praktycznym wykorzystaniu. Z tego względu przedstawione zostały kwestie dotyczące znaczenia środków dowodowych na podstawie klasyfikacji osobowych (dowód z zeznań świadków, dowód z przesłuchania stron) i rzeczowych środków dowodowych (ogłędziny, dokument oraz inne środki dowodowe). Dla ustalenia miejsca, jakie zajmuje dowód z opinii biegłego w klasyfikacji środków dowodowych, nieodzowne wydawało się także omówienie zagadnień związanych z ograniczeniami dowodowymi, a także ogólnym charakterem katalogu środków dowodowych dostępnych na gruncie prawa cywilnego procesowego.

W kolejnych częściach opracowania odniesiono się wprost do problematyki odzwierciedlonej w tytule, tj. do dowodu z opinii biegłego. Rozważania o charakterze ogólnym, dotyczące charakterystycznych cech dowodu z opinii biegłego, a także związanych z nim zagadnień proceduralnych zostały uszczegółowione o kwestie związane z biegłym lekarzem. W pierwszej kolejności zaakcentowano istotę dowodu z opinii biegłego na tle innych środków dowodowych. Celem tej części opracowania było szczegółowe scharakteryzowanie dowodu z opinii biegłego na tle katalogu środków dowodowych, a także wzajemnych relacji tego środka dowodowego z innymi środkami, w szczególności – dowodem z zeznań świadka, dowodem z dokumentu oraz dowodem z ogłędzin.

⁹ M. Rogowski, Trudności związane z przeprowadzaniem dowodu w procesach lekarskich, w: J. Haberko, R.D. Kocylowski, B. Pawelczyk (red.), *Lege artis. Problemy prawa medycznego*, Poznań 2008, s. 86–87.

Nadto istotna z punktu widzenia dalszych rozważań była konieczność zwrócenia uwagi na tzw. prywatne opinie biegłego (eksperta) sporządzane na wyraźne zlecenie podmiotu innego niż sąd. Dla skutecznego ustalenia statusu zarówno prawnego, jak i procesowego biegłego sądowego przedstawiona została problematyka związana z możliwością kreowania tego statusu przez organ pozaprocesowy. Z uwagi na brak wyraźnych regulacji na gruncie postępowania cywilnego odnoszących się wprost do idei wykorzystania tzw. prywatnej opinii biegłego, konieczne było rozważenie stanu *de lege lata* i na tej podstawie – wyprowadzenie wniosków *de lege ferenda*, co wpłynęło w sposób pozytywny na opracowanie szczegółowych kwestii związanych ze statusem prawnym i procesowym biegłego sądowego.

Poddając pod rozważania obecne regulacje prawne, statuujące instytucję biegłego sądowego, w pierwszej kolejności odniesiono się do ustawy procesowej oraz aktów wykonawczych. Wobec podejmowanych od lat prób stworzenia ustawy regulującej w sposób kompleksowy status biegłych sądowych niezbędne było dokonanie oceny obecnych regulacji prawnych, odzwierciedlonych przede wszystkim w Kodeksie postępowania cywilnego, ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych, a także w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie biegłych sądowych. Zwrócono także uwagę na rozproszenie przepisów statuujących instytucję biegłego sądowego, z czym wiązała się konieczność dokonania analizy innych uregulowań normatywnych, co w dalszym zakresie umożliwiło ustalenie istoty statusu biegłego sądowego, stanowiącą podstawę dla rozważań poczynionych w dalszej części opracowania. Bezsporną była także potrzeba odniesienia się do projektu ustawy o biegłych sądowych Sejmu RP VII kadencji. Mając na uwadze charakter projektowanych postanowień, dokonano ich oceny w odniesieniu do aktualnych przepisów prawnych wprost odnoszących się do statusu biegłego sądowego. Rozważania te mają istotne znaczenie dla konstruowania przyszłych rozwiązań prawnych, których przygotowanie wydaje się konieczne wobec braku kompleksowej regulacji statusu i roli biegłych sądowych, odpowiadającej współczesnym potrzebom.

W tej części opracowania podjęto także problematykę związaną z ustaleniem statusu procesowego biegłego sądowego, zarówno w odniesieniu do relacji zachodzących pomiędzy tym środkiem dowodowym a innymi osobowymi środkami dowodowymi, zwłaszcza zeznaniami świadka, jak też do relacji zachodzących z organem procesowym. Kluczowe było podjęcie próby w zakresie ustalenia momentu, w którym dany podmiot staje się biegłym sądowym, a także kto jest ostatecznym decydem w zakresie powoływania biegłego sądowego. Istotne było także rozważenie, czy na gruncie obowiązującego art. 278 KPC dopuszczalność przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego ma charakter kompetencji, czy jest ona jednocześnie nakazem nałożonym na organ procesowy. Konkluzją rozważań dotyczących statusu prawnego i procesowego biegłego sądowego są także wnioski odnoszące się do aktualnego obowiązku prowadzenia rejestrów biegłych sądowych, a także do projektowanych zmian w tym zakresie. Ze względu na ograniczone ramy opracowania poczynione rozważania nie obejmują swym zakresem kwestii związanych z dowodem z opinii instytutu naukowo-badawczego.

Uszczegółowieniem rozważań dotyczących statusu prawnego i procesowego biegłego sądowego są refleksje dotyczące statusu lekarza, występującego w toku postępowania cywilnego w roli biegłego. Oparte są one przede wszystkim na postanowieniach wynikających z ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, a dotyczących prawa do wykonywania zawodu lekarza i lekarza dentystry, a także jego utraty. Na potrzeby niniejszego opracowania, rozważania co do zasady ograniczają się do wykonywania zawodu lekarza, choć analogicznie powinny być odnoszone także do zawodu lekarza dentystry. Kwestie te mają istotne znaczenie z punktu widzenia możliwości powoływania przez sąd osobę wykonującą zawód lekarza do sporządzenia i przedstawienia opinii, na podstawie posiadanych przez nią kwalifikacji zawodowych.

To ostatnie zagadnienie, tj. kwalifikacje zawodowe, jest przedmiotem rozważań kolejnego, trzeciego rozdziału opracowania. W tej części zwrócono szczególną uwagę na kwalifikacje biegłego sądowego w ogólności, a także na kwalifikacje zawodowe lekarza, przesądzające o tym, czy kandydat na biegłego posiada specjalistyczną wiedzę, będącą podstawowym warunkiem dla skorzystania z tego dowodu w toku postępowania. Z uwagi na stopień szczegółowości zagadnień związanych z wykonywaniem zawodu lekarza niezbędne było podjęcie rozważań zarówno w zakresie lekarskich specjalizacji zawodowych, jak i obowiązku podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Efektem analiz opartych na standardach kształtujących kwalifikacje biegłego sądowego (ale i biegłego lekarza) było podjęcie próby zdefiniowania wyrażenia „wiadomości specjalne”, użytego przez ustawodawcę w art. 278 § 1 KPC. Jest to istotne z tego względu, iż charakterystyczną cechą dopuszczalności przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego jest to, iż niektóre okoliczności faktyczne toczącej się przed sądem sprawy cywilnej generują konieczność wykorzystania przez organ procesowy specjalistycznej wiedzy, wykraczającej poza poziom wykształcenia przeciętnego człowieka. Uszczegółowieniem tych rozważań stała się próba przybliżenia pojęcia wiadomości specjalnych z zakresu medycyny i nauk pokrewnych, które należy do specyficznej kategorii pojęć, przede wszystkim ze względu na to, iż ma ono bardzo szeroki zakres.

Z uwagi na złożoność i wieloaspektowość statusu biegłego sądowego w sprawach cywilnych, zwłaszcza biegłego o szczególnym statusie zawodowym (wykonującego wolny zawód), w opracowaniu, jedynie w sposób pomocniczy, potraktowano te zagadnienia, które nie zostały uregulowane w przepisach powszechnie obowiązujących, a odnoszących się do standardów etycznych i aspektów deontologicznych pracy biegłego sądowego, a z uwagi na przedmiot opracowania – również lekarza i lekarza dentystry.

Mówiąc o roli biegłego sądowego, nie sposób nie odnieść się do zagadnień związanych z nałożonymi na niego obowiązkami, a także przysługującymi mu uprawnieniami. Tej problematyce poświęcony jest rozdział czwarty opracowania, którego celem było wyodrębnienie szczególnej kategorii obowiązków i uprawnień, aktualizujących się na konkretnym etapie procesu opiniowania. Nadto zwrócono także uwagę na obowiązki lekarza wynikające z procesu opiniowania sędowo-lekarskiego. Kwestie te zostały omówione w sposób szczegółowy, a zarazem przejrzysty dla możliwości dokona-

nia oceny efektywnego wywiązywania się przez biegłego z funkcji, w jakiej występuje na gruncie toczącego się postępowania.

Przedmiotem ostatniej części opracowania, tj. rozdziału piątego jest problematyka związana ze strukturą opinii biegłego. Podstawowe znaczenie mają rozważania dotyczące zakresu, a także języka opinii biegłego sądowego. W tym celu analizie podlegały kwestie związane z próbą ustalenia, jak kształtowany jest zakres ekspertyzy, tj. w jaki sposób i przez jaki podmiot, a także jakie są granice opiniowania przez biegłego. Wobec braku ustalenia przez ustawodawcę elementów obligatoryjnych i fakultatywnych opinii biegłego (poza wskazaniem w art. 285 § 1 KPC, iż powinna ona zawierać uzasadnienie), zasadne wydawało się podjęcie rozważań w tym zakresie w celu ich wyróżnienia.

Osiągnięcie celów przygotowanego opracowania wymagało wykorzystania w sposób komplementarny kilku metod badawczych. Należy do nich zarówno metoda dogmatyczna, odnosząca się do ustalenia aktualnie obowiązujących przepisów prawnych regulujących status prawny biegłego, a także cel i funkcje dowodu z opinii biegłego w sprawach cywilnych, jak i metoda analityczna zastosowana w odniesieniu do obecnego stanu wiedzy w przedmiotowym zakresie w dorobku nauk prawnych. Uzupełniające znaczenie ma metoda prawno-porównawcza, dotycząca analizy rozwiązań prawnych i organizacyjnych występujących w obszarze stosowania dowodu z opinii biegłego w poszczególnych krajach europejskich, a także specyfiki tzw. opinii prywatnej w niektórych z tych systemów prawnych. Metoda historyczna związana z ewolucją dowodu z opinii biegłego w perspektywie rozwoju prawa cywilnego procesowego została zastosowana w ograniczonym zakresie, niezbędnym do prawidłowego ukształtowania rozważań co do współczesnego kształtu omawianego środka dowodowego.

W opracowaniu znalazła się również podstawowa charakterystyka efektów trwających od marca 2014 r. działań zmierzających do opracowania tzw. Europejskiego Przewodnika w zakresie sporządzania opinii sądowych (*European Guide to Legal Expertise*)¹⁰. Projekt ten organizowany jest w głównej mierze przez Europejski Instytut Biegłych Sądowych (*European Expertise and Expert Institute*), we współpracy z Komisją Europejską. Głównym jego celem było stworzenie przewodnika dobrych praktyk w ramach europejskich ekspertyz prawnych na potrzeby sądów cywilnych, a także wypracowanie – w miarę możliwości – jednolitych zasad dotyczących biegłych sądowych i sporządzanych przez nich opinii, szczególnie w sprawach cywilnych o charakterze transgranicznym. We wrześniu 2015 r. przewodnik został opublikowany na stronie internetowej Europejskiego Instytutu Ekspertyz i Biegłych (*European Expertise and Expert Institute*). Stworzenie tego przewodnika docelowo przyczynić się ma do poprawy jakości prawa cywilnego procesowego w Europie, a także stworzenia kolejnej składowej jednolitego obszaru sprawiedliwości przez zapewnienie równego traktowania w odniesieniu do sporządzania ekspertyz sądowych.

¹⁰ W dalszej części opracowania projekt ten zwany będzie: „projektem EGLE”, „przewodnikiem EGLE”.

Podziękowania

Niniejsza książka stanowi uzupełnioną wersję rozprawy doktorskiej przygotowanej w Katedrze Postępowania Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, obronionej z wyróżnieniem 1.10.2015 r. Powstanie zarówno pracy doktorskiej, jak i niniejszej książki było możliwe dzięki pomocy oraz życzliwości wielu osób. W tym miejscu chciałabym serdecznie podziękować osobom, bez których moja działalność i rozwój naukowy, w tym i tego opracowania, nie byłoby możliwe. W pierwszej kolejności chciałabym podziękować moim Rodzicom, jednocześnie dedykując Im tę pracę. Bez Nich nie byłabym w tym miejscu, w którym znajduję się dzisiaj.

Szczególne podziękowania za pomoc, cierpliwość, wyrozumiałość oraz intelektualne wsparcie udzielane od początków współpracy, sięgających czasów studenckich kieruję w stronę Pani Promotor dr hab. *Kingi Flagi-Gieruszyńskiej*, prof. US – Kierownika Katedry Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Dziękuję uprzejmie recenzentom mojej pracy doktorskiej: prof. dr hab. *Elwira Marszałkowskiej-Krześ* z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz prof. dr. hab. *Vytautasowi Nekrošiusowi* z Uniwersytetu Wileńskiego.

Słowa podziękowania kieruję również w stronę osób, które wywarły ogromny wpływ na ostateczny kształt tej pracy. Dziękuję w tym miejscu prof. nadzw. dr. hab. *Andrzejowi Zielińskiemu*, a także prof. dr. hab. *Jackowi Gołaczyńskiemu*, których zarówno cenne uwagi, jak i przekazane materiały podniosły jej wartość merytoryczną.

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

CzynKomR	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9.3.1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz.U. Nr 10, poz. 52 ze zm.)
DoskZawLekR	rozporządzenie Ministra Zdrowia z 6.10.2004 r. w sprawie sposobów dopełnienia obowiązku doskonalenia zawodowego lekarzy i lekarzy dentyстів (Dz.U. Nr 231, poz. 2326 ze zm.)
EKPC	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
EmerRenU	ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 748 ze zm.)
IzbyLekU	ustawa z 2.12.2009 r. o izbach lekarskich (Dz.U. z 2016 r. poz. 522)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny, (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 ze zm.)
KEL	uchwała Nadzwyczajnego II Krajowego Zjazdu Lekarzy z 14.12.1991 r. w sprawie Kodeksu Etyki Lekarskiej (t.j. Biuletyn NRL z 2003 r. Nr 6/80)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
Konstytucja RP	ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.)
KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.)
KSCU	ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 623)
LekSądU	ustawa z 15.6.2007 r. o lekarzu sądowym (Dz.U. Nr 123, poz. 849 ze zm.)